

BÁNYAI JÁNOS

Maurits Ferenc Franz Kafka elbeszéléseit olvassa

1995-ben jelent meg a Ferenczy Könyvkiadó gondozásában Franz Kafka elbeszéléseinek ezideig legteljesebb magyar nyelvű kiadása. A könyvet Maurits Ferenc színes grafikái illusztrálják. A rajzok egy évvel korábban készültek, egész sorozat, melyből csak szűk válogatás kerülhetett a kötetbe, az se mind színes nyomat. Ám az illusztráció művészetének példamutató művei. Nem „utóiratok” az elbeszélésekhez, hanem képpé formált címek, mondatok, novellahűsők. Ezek a képek Franz Kafka *Elbeszélések* című könyvének lapjain élnek, a rövid és hosszabb, teljes és töredékes elbeszélések, novellák társaságában. A könyv szerves részei, színesen és fekete-fehér lenyomatban is. Arról szólnak, hogy a festő, a *képiro* Maurits Ferenc hogyan olvassa Kafka elbeszéléseit. Az illusztrációk tehát az elbeszélések megértésének leírásai a grafika eszközeivel, párhuzamos és egymást keresztező vonalakkal, a kép élesen elválasztott és lehatárolt felületeivel, lebegő és zuhanó testekkel, felnyitott koponyákkal, torzra duzzasztott végtagokkal, látást próbára tevő sárgákkal, pirosokkal, lilákkal. Az illusztráló grafikák jeleivel Maurits Ferenc nem *másként* olvassa Kafka elbeszéléseit, hanem *mást* olvas. Kafkával az önmegértés útjait járja, művészetének korábbi periódusait és tapasztalatait idézi fel, a színekben és a formákban az önépítés autentikus mozdulatait láttatja.

1995-ben a Kafka-kötet kiadásával nem ért véget Maurits Kafka-olvasása. Azért nem, mert Kafka világának művészeti megértése hosszantartó történetté vált és ennek a történetnek olyan belső mozgásirányai, epizódjai és rejtélyei vannak, amelyek Maurits életművének meghatározó tényei. Nem mondható, hogy 95 óta Maurits kilépett Kafka világtapasztalatából, és úgy maradt benne, hogy elhagyta a könyv lapjait. Visszatért az 1970-ben kiadott, verseket és színes rajzokat tartalmazó *Piros Frankenstein*-mappa világához és visszatért a verseit tartalmazó *Telep* (1975), meg a *Miniatűr galéria* (1982) című kötetekhez. A korai tapasztalatokhoz való visszatéréseknek hozománya, hogy Maurits művészetében egyre szorosabbra fűződik a szó és a rajz, a mondat és a vonal, a fejezet és a síkok a képen. Szorosan egybeforr a narráció és a pontba sűrített látomás, a metaforikus, szimbolikus nyelv és a grafika beszédmódja. A szorosra fűződő, egymásra épülő szó és rajz jelzi azt is, hogy Maurits korábbi periódusaiban, a motoros és az újutas-festményeken, a nagyméretű geometrikus kompozíciókon, a gyorsaság-látvány sok variációján mindig átszüremlik, titkokat

rejtőn, a hang, ugyanaz a hang, amelynek rekedtes visszafogottságát, lecsupaszított erősségét a versek soraiból hallani ki. Amikor Maurits Kafkát olvasva nem másként, hanem mást olvas, valójában ezt a hangot mutatja meg a képeket behálózó rezgő vonalakkal, a képeket ablakokra bontó rendezettségben, a rajzok alakjai és alakzatai között angyalszárnyként suhogó léghuzatban. Ezért maradt oly hosszú évekre Kafkánál, a Kafka-olvasás világában Maurits Ferenc. Otthonra talált a kastélyban, a falusi orvos közelében, sakálok és arabok között, a törvény kapujában, a balsorsú agglegények, az úrlovasok, a balekfogók, a szószólók között, és az átváltozások világában, az „utazó ügynök” Gregor Samsa szobájában, ahol Gregor „nyugtalan álmából” ébredve „szörnyű féreggé változva találta magát ágyában”. A szerencsétlen (?) ügynök szobájából minden másként fest. Ennek a szobának és a szobában lejátszódó *átváltozás* nézőpontjából „olvasható” el Maurits Ferenc legújabb munkáinak, a párizsi, a boszniai, a Danilo Kiš emlékére készült nevezetes sorozatoknak a világtapasztalata. Kegyetlen és kérlelhetetlen tapasztalat, se hitre, se reményre már nem jogosít fel, de arra mindenképpen, hogy belegondoljunk az „elő-állított” szörnyek rejtélyébe, ahol kezdet és vég, születés és halál, fehér és fekete összeér és egybeforr. Az átváltozott ügynök szobájából a szörnyű féreg figyel ránk.

Ezzel együtt a minden tapasztalatot egyesítő mítoszok világa. Amikor Maurits Ferenc rajzaival úgy lépett ki a Kafka-elbeszélések könyvéből, hogy ugyanakkor benne (belül) maradt, a mítoszok világában találta magát.

Jeleazar Meletyinszkij a „mitologizmus” változatait vizsgálva a XX. századi irodalomban említést tesz Kurt Weiberg Kafka-monográfiájának egyik meglepő és Meletyinszkij szerint alig elfogadható helyéről, ahol az áll, hogy Kafka novella- és regényhősei sorában Gregor Samsa leginkább Krisztussal hasonlatos. Másrészt, ismét Weinberg szerint, Gregor Samsa „hamis hívásnak engedelmeskedő balkezes álmessiás”, aki az eget hasztalan ostromolja. A neves orosz mítoszkutató szerint Kurt Weinberg értelmezései meglehetősen önkényesek.

Függetlenül attól, hogy fenntartható-e vagy sem a Samsa-Krisztus párhuzam, meg hogy Samsa érthető-e messiásként, akár hamis hívásra válaszoló balkezes álmessiásként, arra mindenképpen oda kell figyelni, hogy Franz Kafkának a mítoszok világához, leginkább a zsidó-keresztény mitológiához való kapcsolódása és kötődése nem interpretatív, hanem „travesztia jellegű”, másszóval „mélységesen intellektuális”, és innen már könnyen belátható, hogy Maurits Ferenc festőművészt, amikor Kafkához fordult, majd később mindeinek előtt *Az átváltozás* hőséhez, amikor beköltözött Gregor Samsa szobájába és éveket töltött e „szörnyű féreg” társaságában, nem a féreggé változott „utazó ügynök” tragikus és abszurd története ragadta meg, hanem a történet mélységes beleágyazódása a mítoszok, a mitológiák világába, ezen túl pedig – intellektuálisan – azokba az „örök érvényű metafizikai problémákba”, amelyek végső

soron a létet jelentik számunkra, egészen pontosan „az individuum egzisztenciális magányát”. Maurits Ferenc éppen Gregor Samsa, e szörnyű féreg szobájában szembesült mind a metafizikai problémákkal, mind a létezés magányával. Miközben arra is fény derült, hogy nem a több sorozatból álló Kafka-élménnyel „írta le” először a lét szorongását és magányát, mely az oly erős Krisztus-élményhez sem Samsa vezette el. A Kafka-világot jelképező Samsaszobában festői opuszát építette tovább, hiszen ha felidézzük művészetének korábbi periódusait, rajzain és nagyméretű festményein sorra feltűnik a kereszt, mint univerzális jelkép és a keresztre feszítés, mint a szenvedés, a magány és a halálba rejlő feltámadás sokrétűségének szimbóluma. Maurits rajzain, a legkorábbiaktól kezdődően keresztre emlékeztető széttárt karú roncsolt – keresztre feszített – figurák lebegnek vagy éppen zuhannak a létezés végtelen térségeiben.

A többi részből álló Kafka-sorozat lapjain a kereszt, a keresztre feszítés és ezzel együtt a krisztusi lét Maurits Ferenc festőművész és költő egész gazdag életművének meghatározó, nem múltó élményét reprezentálja.

